

Van overvloed naar overzicht?

Perspectieven van Tweede
Kamerleden op
informatiegebruik en
informatiebehoefte

Rick van Well | Joop van Holsteijn
Tom Louwerse | Cynthia van Vonno

Universiteit
Leiden

Colofon

27 oktober 2025

Rick van Well
Joop van Holsteijn
Tom Louwerse
Cynthia van Vonno

Afbeelding omslag: Flickr/Sebastiaan ter Burg

© 2025

Instituut Politieke Wetenschap – Universiteit Leiden

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Van overvloed naar overzicht?

Perspectieven van Tweede Kamerleden op
informatiegebruik en informatiebehoefte

Onderzoek in opdracht van
het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Rick van Well
Joop van Holsteijn
Tom Louwerse
Cynthia van Vonno

Instituut Politieke Wetenschap

**Universiteit
Leiden**

27 oktober 2025

Samenvatting

Volledige en correcte informatie is voor leden van de Tweede Kamer cruciaal om beleid te maken en beoordelen, de regering te controleren, en maatschappelijke signalen te vertalen naar politieke actie. Uit het Parlementsonderzoek 2025 blijkt dat Kamerleden een breed scala aan informatiebronnen benutten voor hun parlementaire werkzaamheden (media, fractieondersteuning, Kamerdiensten, regeringsstukken, gebruik van formele rechten van de Tweede Kamer, maatschappelijke organisaties). Zij ervaren deze overvloed echter als onoverzichtelijk en moeilijk hanteerbaar. Het gevolg kan zijn dat essentiële signalen verloren dreigen te gaan en parlementaire controle minder effectief wordt uitgeoefend.

De voor het Parlementsonderzoek 2025 ondervraagde Kamerleden dragen meerdere suggesties om de informatiepositie van de Tweede Kamer structureel te versterken aan:

- **Verminderen en (beter) structureren van de informatiestroom:** kortere, bondigere Kamerstukken en systematische samenvattingen met duiding.
- **Verbeteren digitale infrastructuur:** gebruiksvriendelijkere databases en veilige AI-toepassingen voor ordening en ontsluiting van informatie.
- **Meer en beter gedeelde werkbezoeken:** intensievere en gezamenlijke werkbezoeken, met structurele verslaglegging om praktijkkennis beter en breder te benutten.
- **Versterken ondersteuning:** uitbreiding van persoonlijke en fractieondersteuning en versterking van Kamerdiensten als actieve informatiemakelaars.
- **Betere timing en gelijke toegang tot informatie:** eerder aanleveren van stukken en werken aan een gezamenlijke, partij-overstijgende feitenbasis.
- **Directere toegang tot ambtenaren:** contacten met ambtenaren zonder tussenkomst van een minister of staatssecretaris makkelijk maken,

Volgens de ondervraagde Kamerleden kan de Tweede Kamer door de implementatie van deze verbeterpunten de informatiepositie en daarmee de kwaliteit van het parlementaire werk versterken.

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding	6
2 Onderzoeksontwerp	8
3 Hoe Kamerleden zich informeren	11
4 Het recht op inlichtingen in de praktijk	20
5 Wat Kamerleden nodig hebben	29
6 Conclusies	37
Literatuurlijst	41
Bijlage	43
Over de auteurs	45

1 Inleiding

Het controleren van de regering behoort tot de belangrijkste taken van de Tweede Kamer. Volgens sommigen is het zelfs zo ‘dat het Nederlandse parlement zich voornamelijk tot een controleparlement heeft ontwikkeld, waarbij de wetgevingsfunctie meer en meer van secundair belang blijkt te zijn’ (Bovend’Eert & Kummeling, 2024, p. 361). Hoe dit ook zij, om deze controletaak naar behoren uit te kunnen voeren, hebben Kamerleden feitelijk behoefte aan en overigens formeel recht op inlichtingen en informatie.

Leden van de Tweede Kamer hebben verschillende instrumenten tot hun beschikking om relevante informatie te verkrijgen, zoals het (mondelinge en schriftelijke) vragenrecht, interpellatie en uiteenlopende debatten, en het recht van diverse vormen van onderzoek. Daarnaast kunnen Kamerleden informatie inwinnen bij maatschappelijke organisaties en burgers, en kunnen ze welhaast niet ontkomen aan informatie die tot hen komt via de massamedia en sociale media. Volledige en correcte informatie is voor Kamerleden cruciaal om voorstellen en besluiten van het kabinet en van individuele bewindspersonen te beoordelen. Alleen dan kan de Tweede Kamer desgewenst op tijd en adequaat reageren op en ingrijpen in het (voorgenomen) regeringsbeleid of het functioneren van het kabinet of een bewindspersoon.

Om beter inzicht te verkrijgen in de eventuele knelpunten en behoeftes van Kamerleden wat betreft hun informatiepositie, is op verzoek van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het voorjaar van 2025 onderzoek onder leden van de Tweede Kamer uitgevoerd door het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden. Het voorliggende onderzoeksverslag is daarop gebaseerd en beantwoordt de volgende vragen:

- Hoe vaak maken leden van de Tweede Kamer gebruik van de verschillende bronnen van informatie die zij tot hun beschikking hebben?
- Welke mogelijkheden voor verbetering van het informatiegebruik door Kamerleden zien Kamerleden zelf?

Voor de opzet van het onderzoek is door de onderzoekers een voorstel gedaan aan het ministerie, gebaseerd op de informatievraag van het ministerie. De onderzoekers hebben het onderzoek vervolgens geheel onafhankelijk uitgevoerd. Het tweede hoofdstuk in dit verslag bevat een beschrijving van de methode die is gehanteerd om het onderzoek uit te voeren. Het derde hoofdstuk bevat een beschrijving en analyse van het gebruik van diverse informatiebronnen door leden van de Tweede Kamer. Het vierde hoofdstuk gaat nader in op het recht van inlichtingen en het gebruik van diverse controle-instrumenten door Kamerleden en hun waardering daarvan. Het vijfde hoofdstuk presenteert de mogelijkheden tot verbetering van de beschikbaarheid van informatie en het gebruik ervan in de ogen van de ondervraagde Kamerleden. Het zesde en laatste hoofdstuk bevat de conclusies en aanbevelingen die uit het onderzoek voortvloeien.

2 Onderzoeksontwerp

De databron voor dit onderzoek is het zogenoemde Parlementsonderzoek. Het Parlementsonderzoek is een langjarig onderzoeksproject waarvoor eens in de ongeveer tien jaar persoonlijke vraaggesprekken met leden van het Nederlandse parlement gevoerd worden om inzicht te krijgen in de werkzaamheden en het functioneren van individuele Kamerleden en van het parlement als geheel. Het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden kent een lange, rijke geschiedenis als het gaat om het periodiek enquêteren van Kamerleden. In 2025 organiseerde dit Instituut de achtste ronde van het Parlementsonderzoek onder leden van de Tweede Kamer (en de Eerste Kamer; het onderzoek naar de Eerste Kamer blijft hier verder buiten beschouwing). Vergelijkbaar onderzoek vond plaats in 2017, 2006, 2001, 1990, 1979, 1972 en 1968.

Enkele vragen uit deze dataverzameling worden hier gebruikt om inzicht te krijgen in het voorliggende informatievraagstuk, waar mogelijk en relevant met een vergelijking met resultaten van eerdere rondes van het Parlementsonderzoek. Daarnaast zijn er speciaal voor het hier gepresenteerde onderzoek enkele vragen over de beschikbaarheid van informatie en het gebruik ervan in de Tweede Kamer aan de vragenlijst toegevoegd. In een eerste zogenaamd gesloten vraag, dat wil zeggen met een beperkt aantal vaste antwoordcategorieën, werd Tweede Kamerleden gevraagd hoe vaak zij gebruik maken van verschillende (categorieën van) bronnen van informatie voor het Kamerwerk. Daarna volgde een open vraag waarin Kamerleden in eigen woorden konden aangeven welke verbeteringen in hun informatiepositie zij wenselijk vinden, althans als zij verbeteringen wenselijk achten. De heel diverse antwoorden op de open vraag zijn gecodeerd en teruggebracht tot meer overzichtelijke, inductief geconstrueerde categorieën.

Voor deelname aan het Parlementsonderzoek 2025 zijn alle leden van de Tweede Kamer benaderd. In de uitnodigingsbrief werd onder meer gerefereerd aan het voorliggende deelonderzoek naar het informatiegebruik in het parlement. Kamerleden die niet reageerden zijn meerdere keren, via e-mail, post en telefonisch, opnieuw benaderd met een verzoek tot deelname. Daarnaast zijn fracties aangeschreven en telefonisch benaderd met het verzoek om medewerking. In totaal zijn vraaggesprekken gerealiseerd met 58 leden van de Tweede Kamer (39 procent). Deze respons is lager dan bij voorgaande rondes van het Nederlandse Parlementsonderzoek, passend overigens in een patroon van

afnemende bereidheid van Kamerleden om aan dit en dergelijk onderzoek mee te werken (Andeweg & Van Vonno, 2018). In internationaal-vergelijkend opzicht is de respons nog steeds behoorlijk hoog.

Helaas is de respons niet evenredig over de Tweede Kamerfracties verdeeld. De respons is relatief hoog bij de fracties van GroenLinks-PvdA, de VVD, NSC, de BBB en FVD. De respons is relatief laag bij de fracties van D66 en de SP, en in het bijzonder bij het CDA, de ChristenUnie, Volt, JA21 en de PVV. De respons is grofweg gemiddeld bij de fracties van DENK, de Partij voor de Dieren en de SGP. Het naar fractiegrootte wegen van de antwoorden, om scheefheden in respons op technisch adequate wijze te corrigeren, was door de lage respons bij enkele fracties geen verantwoorde oplossing om de over- en ondervertegenwoordiging van fracties in onze analyses op adequate wijze te corrigeren. Leden van regerings- en oppositiefracties zijn evenredig vertegenwoordigd, maar de groep ondervraagde Kamerleden heeft gemiddeld minder jaren Kamerervaring dan de gehele Tweede Kamer.

Vanwege de scheve verdeling van respons over fracties en de beperkte absolute aantallen ondervraagden, kunnen we niet met zekerheid zeggen of de in de steekproef gevonden patronen ook aanwezig zijn onder *alle* Tweede Kamerleden. De gevonden resultaten moeten primair beschouwd worden als de opvattingen van de ondervraagde Kamerleden en indicatief voor de Tweede Kamer als geheel, waarbij nogmaals zij opgemerkt dat alle Kamerleden (herhaaldelijk) zijn uitgenodigd voor het onderzoek en de kans hebben gehad om hun opvattingen te delen.

De navolgende hoofdstukken bevatten beschrijvende analyses op basis van zogenoemde rechte tellingen van door Kamerleden gegeven antwoorden, waar mogelijk of nodig verrijkt met opmerkingen en nuances die Kamerleden daarbij maakten. Daarnaast zijn er analyses uitgevoerd waarin de samenhang tussen de antwoorden van Kamerleden en andere (achtergrond)variabelen is onderzocht. Daarbij gaat het om het onderscheid tussen de toenmalige regerings- en oppositiefracties, grotere fracties (twintig zetels of meer) en kleinere fracties (negen zetels of minder), linksere Kamerleden en rechtsere Kamerleden¹, en meer ervaren Kamerleden (meer dan twee jaar Kamerervaring) en

¹ Kamerleden is gevraagd in welke mate zij zichzelf als links of rechts zien en zichzelf te plaatsen op een antwoordschaal waarbij 0 'links' en 10 'rechts' betekent. De Kamerleden die 5 of lager antwoordde zijn hier gecodeerd als 'linkser' en de Kamerleden die 6 of hoger antwoordde zijn hier gecodeerd als 'rechtser'.

minder ervaren Kamerleden (minder dan twee jaar Kamerervaring). Ook de samenhang met de rolopvattingen van Kamerleden is geanalyseerd, specifiek het belang dat zij hechten aan drie taken van de Tweede Kamer: (1) het controleren van de regering; (2) het verrichten van wetgevende arbeid; en (3) het vertegenwoordigen van de opvattingen en belangen van de kiezers.² Deze uitsplitsingen zijn alleen gerapporteerd wanneer er substantiële verschillen tussen groepen zijn. Vanwege de relatief kleine steekproef zijn verschillen tussen groepen Kamerleden niet snel statistisch significant, dat wil zeggen dat we voldoende vertrouwen kunnen hebben dat verschillen in de steekproef geldig zijn voor de hele Kamer.³ Tenzij expliciet vermeld, bereiken hierna vermelde verschillen tussen groepen Kamerleden niet de conventionele niveaus van statistische significantie.

² De meeste ondervraagde Kamerleden vinden alle drie de voorgelegde taken in meer of mindere mate belangrijk. Slechts 3 procent van hen vindt het controleren van de regering en het verrichten van wetgevende arbeid (zeer) onbelangrijke taken van de Tweede Kamer; 7 procent vindt het vertegenwoordigen van de opvattingen en belangen van de kiezers (zeer) onbelangrijk. De Kamerleden vinden het controleren van de regering gemiddeld belangrijker dan het verrichten van wetgevende arbeid ($t(57) = 2,202, p = 0,032$) en het vertegenwoordigen van de opvattingen en belangen van de kiezers ($t(57) = 2,523, p = 0,014$). Deze verschillen zijn statistisch significant. Het belang dat Kamerleden toekennen aan wetgevende arbeid en vertegenwoordiging is vergelijkbaar ($t(57) = 0,504, p = 0,616$).

³ De assumptie van significantietoetsen dat de steekproef aselekt is, is vanwege de scheve non-respons overigens ook problematisch.

3 Hoe Kamerleden zich informeren

De ondervraagde Kamerleden werden negen soorten van informatiebronnen voorgelegd. Gevraagd werd hoe vaak zij hiervan gebruik maken voor hun Kamerwerk. Uit hun antwoorden blijkt dat Kamerleden veel informatiebronnen gebruiken (vgl. Van Schendelen, 1975): zij gebruiken alle in het onderzoek onderscheiden informatiebronnen in meer of mindere mate om hun parlementaire taken te vervullen (zie Tabel 3.1).

Tabel 3.1

Frequentie gebruik van informatiebronnen voor Kamerwerk (%), N = 58

	Zelden of nooit	Een paar keer per jaar	Een paar keer per maand	Een paar keer per week	(Vrijwel) dagelijks
Kranten, radio en TV	-	-	-	9	91
De eigen fractieondersteuning	-	-	-	17	83
Sociale media	2	-	7	19	72
Officiële stukken van de regering, zoals Kamerbrieven en wetsvoorstellen	-	-	5	45	50
Activiteiten in de Kamer, zoals Kamerdebatten, rondetafelgesprekken en Kamervragen	-	-	21	55	24
Maatschappelijke en belangenorganisaties en actie- en protestgroepen	-	3	31	50	16
Diensten van de Kamer, zoals de Griffie, Bureau Wetgeving en de Dienst Analyse en Onderzoek	-	17	47	28	9
Onderzoeksinstituten, universiteiten en denktanks	-	36	38	26	-
Adviesorganen en planbureaus, zoals de Raad van State, de Sociaal-Economische Raad en het Centraal Planbureau	2	38	43	17	-

Opmerking. Volledige vraagformulering: 'Ik noem nu enkele bronnen van informatie waar Kamerleden gebruik van kunnen maken. Kunt u aangeven hoe vaak u gebruik maakt van deze bronnen voor uw Kamerwerk?'

De traditionele massamedia – zoals **kranten, radio en televisie** – vormen niet alleen een belangrijke informatiebron voor burgers over het functioneren van hun volksvertegenwoordigers (Bos, Van der Goot & Azrout, 2024), maar ook voor Kamerleden bij de uitoefening van hun parlementaire taken. Negen op de tien Kamerleden raadplegen (vrijwel) dagelijks deze media voor werkgerelateerde informatie, leden van grotere fracties iets vaker dan die van kleinere fracties en leden die het vertegenwoordigen van de opvattingen en belangen van de kiezers een zeer belangrijke taak van de Tweede Kamer vinden vaker dan leden die dit een minder belangrijke taak vinden. Leden die het verrichten van wetgevende arbeid een zeer belangrijke taak vinden, maken iets minder gebruik van kranten, radio en TV als informatiebron voor het Kamerwerk. Eerder onderzoek laat zien dat Kamerleden informatie afkomstig van (massa)media vooral als aanleiding zien voor parlementaire activiteiten met weinig directe gevolgen voor het overheidsbeleid, zoals het stellen van Kamervragen (Vliegthart, Kruikemeier & Aldering, 2024). Directe gevolgen voor wetgeving van mediagebruik door Kamerleden zijn zeldzamer, hoewel Kamerleden via mediaberichtgeving inzicht kunnen krijgen in bijvoorbeeld de mogelijke gevolgen van een beleidsvoorstel, specifieke argumenten of de standpunten van experts (Melenhorst & Van Holsteijn, 2017).

De meeste Kamerleden hebben daarnaast een of meerdere accounts op **sociale media**, soms bijgehouden door een medewerker. De frequentie van het gebruik van sociale media als informatiebron voor het Kamerwerk verschilt iets meer tussen Kamerleden onderling, maar 72 procent van de respondenten – leden van grotere fracties en linksere Kamerleden iets vaker dan leden van kleinere fracties en rechtsere Kamerleden – verkrijgt (vrijwel) dagelijks informatie via sociale media. Sociale media kunnen een manier zijn om de actualiteit en het actuele maatschappelijke debat op de voet te volgen en daaraan bij te dragen, maar stelt Kamerleden daarnaast in staat in contact te komen met individuele burgers die ervaringen of problemen delen. Een Kamerlid merkte daarbij wel op dat Kamerleden op sociale media het risico lopen kennis te nemen van een slechts zeer specifiek en selectief deel van de publieke opinie:

[Op sociale media] merk je toch heel erg dat als je in één keer in zo'n algoritme zit, dat heel veel informatie op hetzelfde niveau blijft, en dezelfde kant op blijft gaan. Dus het zou voor onze onafhankelijkheid goed zijn als we wat minder van sociale media halen en uit die algoritmes en wat meer uit onafhankelijke bronnen.

Naast externe bronnen zoals media, speelt de interne informatievoorziening via de eigen fractie een prominente rol in het werk van Kamerleden. Voor de meeste Kamerleden, en zeker voor leden van kleinere fracties en leden die vertegenwoordigen en wetgevende arbeid zeer belangrijk vinden, geldt **fractieondersteuning** waar het gaat om informatievoorziening als een (vrijwel) dagelijks geraadpleegde bron. Deze ondersteuning betreft doorgaans beleidsmedewerkers, die informatie uit uiteenlopende externe bronnen (waaronder de overheid, media en maatschappelijke organisaties) kunnen filteren en structureren, evenals persvoorlichters die verantwoordelijk zijn voor de externe communicatie, en persoonlijke medewerkers die in sommige fracties ook inhoudelijke ondersteuning leveren (Otjes et al., 2022). Binnen de informatie-infrastructuur van de Kamer vormt de fractieondersteuning aldus een belangrijke bron van informatie voor Kamerleden.

Kamerleden beschikken naast fractieondersteuning over **Kamerbrede ambtelijke diensten** die inhoudelijke, juridische en procedurele ondersteuning bieden (Otjes et al., 2022). Het Bureau Wetgeving ondersteunt Kamerleden bij het opstellen van initiatiefwetgeving, amendementen en moties. De medewerkers ervan verwerken informatie over voorgenomen wet- en regelgeving, adviseren juridisch over de deugdelijkheid van voorstellen, en faciliteren het gebruik van externe expertise, het interne ambtelijke apparaat of departementale ondersteuning. Commissiegriffiers en hun staf begeleiden de werkzaamheden in commissies, terwijl de griffier en het stafbureau van de Voorzitter zich richten op de plenaire vergaderingen. De Dienst Analyse en Onderzoek (DAO), bestaande uit kenniscoördinatoren en informatiespecialisten, levert inhoudelijke ondersteuning aan commissies en individuele leden, onder meer door het verzamelen, structureren en analyseren van informatie. De DAO speelt bovendien een centrale rol in de inhoudelijke coördinatie van parlementaire enquêtes en andere onderzoeksactiviteiten.

Het gebruik van deze Kamerbrede ondersteuning is minder frequent dan dat van de eigen fractieondersteuning. Ongeveer de helft van de ondervraagde Kamerleden maakt hier slechts enkele keren per maand gebruik van, een derde enkele keren per week, een zesde slechts enkele keren per jaar en slechts één op de tien Kamerleden (vrijwel) dagelijks. Kamerleden met meer parlementaire ervaring en die wetgevende arbeid zeer belangrijk vinden gebruiken de diensten van de Tweede Kamer vaker dan Kamerleden met minder

ervaring en leden die wetgevende arbeid minder belangrijk vinden. Kamerleden die de diensten benutten, waarderen overigens de brede en gerichte toegang tot informatie:

Je kunt overal achter komen. Vanochtend hadden we een discussie over [een specifiek beleidsvraagstuk]. (...) Dan wil je gewoon weten: hoe wordt hier in andere Europese landen naar gekeken? Dan kun je via de griffie gewoon een uitvraag doen naar alle parlementen van heel Europa. (...) Je kunt wetenschappers toetsen laten uitvoeren. Dus je hebt toegang tot alle informatie die je wilt.

Tegelijkertijd wordt door sommige Kamerleden opgemerkt dat de potentie van deze diensten niet volledig of optimaal wordt gerealiseerd, onder andere door een gepercipieerde terughoudende werkwijze in het advies:

Onze Dienst Analyse en Onderzoek [is] erg voorzichtig om voor Kamerleden te denken en ook de griffie vind ik altijd best wel een voorzichtige, risico-averse adviseur, om maar niet beticht te kunnen worden van politieke stellingname. (...) Mijn feedback richting hen is vaak dat neutraliteit ook uit pluriformiteit kan voortkomen en niet uit je op de vlakte houden of dan maar niks zeggen. Ik denk dat daar nog wel een wereld te winnen is voor de kracht van het parlement.

De Tweede Kamer wordt ook geïnformeerd door **officiële stukken van de regering**. De regering kan het parlement informeren via brieven. Bij nieuwe wetgeving zijn belangrijke bronnen van informatie het wetsvoorstel en de memorie van toelichting die de regering indienen bij de Tweede Kamer. De helft van de ondervraagde Kamerleden gebruikt deze officiële stukken van de regering (vrijwel) dagelijks als informatiebron voor het Kamerwerk, en bijna de helft enkele keren per week. Kamerleden die wetgevende arbeid zeer belangrijk vinden, leden van kleinere fracties en leden van de oppositie, gebruiken deze officiële stukken iets vaker dan Kamerleden die wetgevende arbeid minder belangrijk vinden, leden van grotere fracties en leden van de coalitiepartijen.

De Tweede Kamer beschikt, conform artikel 68 van de Grondwet, over het recht op inlichtingen van de regering. 'De ministeriële verantwoordelijkheid vormt het voornaamste staatsrechtelijke fundament waarop controle van het regeringshandelen door het parlement berust. De ministeriële verantwoordelijkheid veronderstelt een inlichtingenplicht voor ministers en staatssecretarissen ten opzichte van de Kamers der

Staten-Generaal' (Bovend'Eert & Kummeling, 2024, p. 371). Dit recht op inlichtingen geldt sinds de grondwetswijziging van 1983 voor elk Kamerlid afzonderlijk en kan op uiteenlopende manieren worden uitgeoefend, zoals door het stellen van mondelinge of schriftelijke vragen, het voeren van enigerlei debat met een minister of staatssecretaris, of het initiëren van onderzoek.

Ruim de helft van de ondervraagde Kamerleden geeft aan enkele keren per week informatie uit deze **activiteiten in de Kamer** te benutten voor het Kamerwerk, een kwart doet dit (vrijwel) dagelijks en ongeveer een vijfde slechts enkele keren per maand. Kamerleden met meer dan twee jaar ervaring gebruiken deze activiteiten aanmerkelijk vaker dan leden met minder dan twee jaar ervaring (zie Tabel 3.2). Dit verschil is statistisch significant.⁴ Ook de ondervraagde leden van kleinere fracties gebruiken deze activiteiten vaker dan leden van grotere fracties, leden van de oppositie vaker dan leden van de coalitie, en linksere Kamerleden vaker dan rechtsere Kamerleden. Kamerleden die wetgevende arbeid zeer belangrijk vinden maken iets vaker gebruik van Kameractiviteiten dan leden die dit minder belangrijk vinden. Deze verschillen zijn echter relatief gering en niet statistisch significant. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op het gebruik en de effectiviteit van de verschillende Kamerinstrumenten, gezien vanuit het perspectief van Kamerleden.

Tabel 3.2

Frequentie gebruik van activiteiten in de Kamer als informatiebron voor het Kamerwerk door meer en minder ervaren Kamerleden (%), N = 58

	Minder Kamerervaring (< twee jaar)	Meer Kamerervaring (> twee jaar)
Een paar keer per maand	29	5
Een paar keer per week	53	60
Vrijwel dagelijks	18	35
<i>Totaal</i>	100%	100%
<i>N</i>	38	20

Relevante informatie voor hun Kamerwerk verkrijgen Kamerleden ook via personen die 'direct belang' hebben bij een specifiek beleidsvraagstuk of hun vertegenwoordigers, zoals een Kamerlid uitlegt: 'Je voert heel veel gesprekken met alle partijen op een dossier om een beeld te krijgen van het speelveld van de belangrijkste kwesties en de belangrijkste argumenten.' De helft van de ondervraagde Kamerleden geeft aan zich enkele keren per

⁴ $\chi^2(2) = 6,093, p = 0,048$

week te laten informeren door **maatschappelijke en belangenorganisaties en actie- en protestgroepen** voor hun Kamerwerk, een derde enkele keren per week en 16 procent (vrijwel) dagelijks; slechts enkelen (3 procent) maken hier minder vaak gebruik van. Linksere Kamerleden en leden van de oppositie maken hier vaker gebruik van dan rechtsere Kamerleden en leden van de coalitie. Door veel Kamerleden worden deze contacten als bijzonder belangrijk en waardevol ervaren. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de behoefte van Kamerleden om deze groep nogmaals expliciet te noemen, toen onze interviewers vroegen of er nog andere niet reeds door de interviewer genoemde bronnen van informatie zijn die Kamerleden regelmatig gebruiken voor hun Kamerwerk.

Ook meer normatief achten vier op elke vijf ondervraagde Kamerleden het wenselijk dat regelgeving en beleid in overleg met belanghebbenden worden ontwikkeld, een opvatting die sinds het begin van deze eeuw door een toenemend aantal Kamerleden wordt onderschreven in de Nederlandse parlementsonderzoeken (zie Tabel 3.3). Daarbij is wel bij een aanzienlijk deel van de Kamerleden het besef aanwezig dat dit samenspel kan wringen en schuren, gezien het feit dat een meerderheid van ongeveer 60 procent meent dat de invloed van lobbygroepen op de besluitvorming in de Tweede Kamer te groot is; in 2006 was nog slechts een vijfde van de toen ondervraagde Kamerleden het hiermee (helemaal) eens. Daarbij zij nog opgemerkt dat enkele Kamerleden in aanvullend commentaar enige terughoudendheid benadrukken in contacten met (vertegenwoordigers van) het bedrijfsleven:

[Private bedrijven] zijn heel actief, ook in je benaderen. Die hebben heel veel invloed en ik vind het belangrijk dat Kamerleden zich daar ook over moeten uitspreken.

Wat je ziet is dat [heel veel debatten] heel erg gestuurd worden vanuit *position papers* vanuit het maatschappelijk middenveld. Die hebben daar best veel in te zeggen qua informatievoorziening en dat is soms een beetje een bubbel.

Externe rapporten of adviezen van experts behoren tot de minst vaak geraadpleegde bronnen van informatie, algebruikt de meerderheid van de respondenten nog wel meerdere keren per maand informatie afkomstig van **onderzoeksinstituten, universiteiten, denktanks en ook adviesorganen en planbureaus**. Leden van kleinere fracties gebruiken deze bronnen van informatie vaker voor hun Kamerwerk dan leden van grotere fracties (zie Tabel 3.4). Dit verschil nadert wat betreft het gebruik van

Adviesorganen en planbureaus conventionele niveaus van statistische significantie.⁵ Linkse Kamerleden gebruiken deze informatiebronnen vaker dan rechtse Kamerleden. De ondervraagde oppositieleiden maken vaker gebruik van informatie van adviesorganen en planbureaus dan leden van regeringsfracties.

Tabel 3.3
Opvattingen over belangengroepen (%)

	Jaar	Helemaal oneens	Oneens	Niet eens, niet oneens	Eens	Helemaal eens	Tot	N
	1990	2	20	10	67	1	100%	137
De overheid behoort regelgeving en beleid in overleg met groepen belanghebbenden te ontwikkelen.	2001	1	7	36	50	6	100%	135
	2006	1	10	29	49	12	101%	112
	2025	–	6	15	54	25	100%	48
De invloed van lobbygroepen op de besluitvorming in de Tweede Kamer is te groot.	2006	1	61	18	16	4	100%	111
	2025	2	21	19	38	21	101%	48

Tabel 3.4
*Frequentie gebruik van informatiebronnen voor Kamerwerk door kleine en grote fracties (%),
N = 58*

	Onderzoeksinstituten, universiteiten en denktanks		Adviesorganen en planbureaus	
	Kleine fractie (≤ 9 zetels)	Grote fractie (≥ 20 zetels)	Kleine fractie (≤ 9 zetels)	Grote fractie (≥ 20 zetels)
Zelden of nooit	–	–	–	2
Een paar keer per jaar	25	39	33	39
Een paar keer per maand	33	39	25	48
Een paar keer per week	42	22	42	11
<i>Totaal</i>	100%	100%	100%	100%
<i>N</i>	12	46	12	46

Een substantiële minderheid van de ondervraagde Kamerleden gebruikt deze informatie hooguit enkele keren per jaar. Zeker wat betreft adviesorganen en planbureaus, die toch mede het voeden van besluitvormers met relevante informatie als reden van bestaan hebben, zoals de Raad van State, de Sociaal-Economische Raad en het Centraal

⁵ $\chi^2(3) = 6,067, p = 0,108$

Planbureau, is dit opmerkelijk. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat in de beleving van veel Kamerleden de advisering van deze instituties vooral gericht is op de regering, niet of althans in aanzienlijk mindere mate het parlement, en de door deze instituties verschaft informatie te weinig concrete aanknopingspunten biedt voor Kamerleden om praktisch concreet te handelen. Zoals een Kamerlid uitlegt:

Veel adviesorganen stellen zich weinig in de schoenen van het parlement. Ten eerste denken veel adviesorganen toch: het rapport is het einde van het project in plaats van het begin van de valorisatie van het project. En ook in de aanbevelingen: Ja, wat moet een Kamerlid daar nou mee? Het zijn vaak..., zeker de adviesorganen die van de regering zijn, die denken helemaal 'het was aan de regering, dus ja, het zal wel'. Maar ook adviesorganen die volgens het instellingsbesluit theoretisch aan parlement en regering adviseren. Die hebben niet altijd even goede korrelgrootte van wat moet de Kamer daar nou mee?

Naast de door de interviewers voorgelegde informatiebronnen, werden Kamerleden gevraagd of er nog andere bronnen van informatie zijn die zij regelmatig gebruiken voor hun Kamerwerk. Zo ontvangen Kamerleden van burgers en belangenorganisaties 'elke week weer honderden **mails** op allerlei terreinen'. Naast deze constante en forse stroom van schriftelijke verzoeken hechten veel Kamerleden groot belang aan **werkbezoeken** en (eigen) contacten in het veld. Vrijwel wekelijks trekken zij het land in om instellingen, bedrijven of maatschappelijke organisaties te bezoeken: 'Werkbezoeken zijn voor mij essentieel, ook veel nuttiger dan heel veel andere instrumenten. En dat doen we te weinig.' Hoofdstuk 5 gaat nader in op het afleggen van werkbezoeken door Kamerleden. **Gesprekken met burgers** vormen eveneens een belangrijke informatiebron, zo geven Kamerleden aan. Deze contacten zijn vaak informeel van aard: in de supermarkt en op straat. Of zoals een Kamerlid beeldend vertelde: 'Op een verjaardagsfeestje bij ome Henk met een stukje leverworst vertellen mensen heel veel wat er speelt.' Dergelijke ontmoetingen worden gewaardeerd, omdat zij directe ervaringen en patronen blootleggen die anders allicht onzichtbaar zouden blijven.

Daarnaast spelen de **eigen partij** en **persoonlijke netwerken** een rol. Sommige Kamerleden benadrukken de waarde van partijbijeenkomsten, thematische werkgroepen en de kennis van partijgenoten in andere gremia als de Eerste Kamer, gemeenteraden of het Europees Parlement. Een kleinere groep Kamerleden zoekt actief informatie bij **uitvoeringsorganisaties en professionals uit de praktijk**, zoals artsen, politieagenten of

bedrijven. Zulke contacten helpen, zo menen deze Kamerleden, om te zien hoe wetgeving daadwerkelijk uitpakt. Ook internationale netwerken, ambassades en vakpublicaties worden geregeld geraadpleegd, evenals gespecialiseerde media, podcasts en documentaires. Ten slotte experimenteren enkele Kamerleden met **digitale hulpmiddelen**, waaronder kunstmatige intelligentie. Deze gebruiken zij minder voor het verzamelen dan voor het verwerken en 'behapbaar' maken van informatie, vooral om omvangrijke documenten snel te analyseren en samen te vatten.

4 Het recht op inlichtingen in de praktijk

Kamerleden beschikken over een arsenaal aan mogelijkheden en rechten om in de Tweede Kamer informatie te verkrijgen die zij kunnen gebruiken voor het vervullen van hun parlementaire taken (Louwerse & Van Vonno, 2024, pp. 109–111). Misschien de meest zichtbare vorm hiervan is de deelname van Kamerleden aan Kamerdebatten en commissievergaderingen. Tijdens deze bijeenkomsten kunnen zij rechtstreeks in dialoog gaan met elkaar, maar ook met bewindspersonen om informatie vragen. Ook kunnen de bijdrages van collega-Kamerleden informatief zijn, bijvoorbeeld over de posities van andere fracties. Kamerleden hebben we gevraagd naar het belang van een reeks doelen die zij (kunnen) hebben bij hun deelname aan plenaire vergaderingen en commissievergaderingen.

De meeste ondervraagde Kamerleden vinden het verkrijgen van informatie inderdaad een belangrijk doel van hun deelname aan de vergaderingen (zie Tabel 4.1). Slechts enkelen (6 procent) vinden het verkrijgen van informatie een onbelangrijk doel bij deelname aan Kamerdebatten; ruim zes op de tien Kamerleden vinden het verkrijgen van informatie een belangrijk doel bij deelname aan **plenaire vergaderingen**. Bij deelname aan **commissievergaderingen** is dit zelfs acht op de tien Kamerleden. Dat het plenaire debat van mindere informationele waarde wordt ingeschat, is allicht niet verrassend. Zo zijn commissievergaderingen minder gepolitiseerd (Mickler, 2022; Van Vonno, 2012), en is de plenaire behandeling van wetgeving de laatste fase van de Kamerbehandeling en hebben Kamerleden zeer waarschijnlijk al eerder de meest relevante informatie verzameld en gedeeld.

Tabel 4.1
Het verkrijgen van informatie als doel van deelname aan vergaderingen (%), N = 52

	Onbelangrijk	Weinig belangrijk	Belangrijk
Plenaire vergaderingen	6	31	63
Commissievergaderingen	2	19	79

Opmerking. Volledige vraagformulering: ‘Zou u kunnen aangeven hoe belangrijk of onbelangrijk de volgende doelen van uw deelname aan plenaire vergaderingen/commissievergaderingen vindt?’

De aandelen ondervraagde Kamerleden die het verkrijgen van informatie een belangrijk doel vinden van deelname aan vergaderingen lijken groot, maar zijn substantieel kleiner dan de aandelen Kamerleden die het naar voren brengen van standpunten, het kabinet

bewegen tot actie en het zorg tonen voor de belangen van kiezers belangrijke doelen van deelname aan Kamerdebatten vindt. Van de voorgelegde doelen behoort het verkrijgen van informatie zo bezien zelfs tot de minst belangrijke met betrekking tot deelname aan plenaire vergaderingen. Bij deelname aan commissievergaderingen is volgens ondervraagde Kamerleden het verkrijgen van informatie wel belangrijker dan het komen in de publieke belangstelling, het bekritisieren van het kabinet, het pogen compromissen te bereiken en het pogen anderen voor standpunten te winnen.

Kamerleden met meer parlementaire ervaring vinden het verkrijgen van informatie als doel iets belangrijker bij hun deelname aan plenaire vergaderingen dan minder ervaren leden. Leden van oppositiefracties en linksere Kamerleden beschouwen het verkrijgen van informatie in het algemeen als een minder belangrijk doel van deelname aan vergaderingen dan leden van de regeringsfracties en rechtsere Kamerleden. Substantiële minderheden vinden het verkrijgen van informatie als doel van deelname aan vergaderingen weinig belangrijk. Onbegrijpelijk is dat niet; volgens een Kamerlid ‘heb je [informatie] al voordat je deelneemt [aan een vergadering] als je een goed Kamerlid bent’. Leden die het vertegenwoordigen van de opvattingen en belangen van kiezers een zeer belangrijke taak vinden beschouwen het verkrijgen informatie als een belangrijker doel van deelname aan vergaderingen dan andere Kamerleden.

In het plenum beschikken Kamerleden over diverse instrumenten om informatie van de regering te verkrijgen. Kamerleden is gevraagd hoe effectief zij de belangrijkste instrumenten in de parlementaire gereedschapskist vinden (zie Tabel 4.2). Vergeleken met eerder onderzoek uit 1990, 2006 en 2017 doen zich drie opvallende verschuivingen voor in de perceptie van effectiviteit. Het houden van hoorzittingen en het stellen van schriftelijke vragen worden tegenwoordig effectiever geacht, terwijl het houden van interpellatiedebatten juist vaker als minder effectief wordt gezien.

Schriftelijke vragen zijn het meest gebruikte instrument om informatie van de regering te verkrijgen en het gebruik ervan is in de afgelopen decennia sterk toegenomen (Andeweg, Irwin & Louwerse, 2020, pp. 149–151; Bovens & Wille, 2025), zij het dat juist in 2023 en 2024 enige afname van het aantal gestelde schriftelijke vragen in de Tweede Kamer is gesignaleerd (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2025, p. 5). Dit instrument is eenvoudig hanteerbaar, want kent nauwelijks formele beperkingen: Kamerleden kunnen

over vrijwel elk onderwerp vragen stellen. Zo'n zeven op de tien respondenten vinden het stellen van schriftelijke vragen (zeer) effectief. Kamerleden gebruiken het vragenrecht zeker niet alleen om feitelijke informatie te verkrijgen, maar ook voor politieke doeleinden, bijvoorbeeld als (permanente) campagne-instrument (Otjes & Louwerse, 2018):

Er worden heel veel vragen ingediend die voor de Bühne zijn, waarop je het antwoord eigenlijk al weet. Terwijl het wel een heel effectief middel kan zijn. Maar als je het alleen doet om, ik wil mijn achterban tevreden houden en daarom stel ik deze vraag, (...) dan hol je dat soort instrumenten uit.

Tabel 4.2
Effectiviteit van verschillende parlementaire instrumenten (%)

		Weinig effectief	Effectief	Zeer effectief	Totaal	N
Schriftelijke vraag	1990	63	35	2	100%	136
	2006	60	38	2	100%	113
	2017	38	57	5	100%	92
	2025	31	59	10	100%	58
Mondelinge vraag	1990	42	56	3	100%	135
	2006	62	35	3	100%	113
	2017	57	33	10	100%	91
	2025	40	52	9	101%	58
Interpellatiedebat	1990	11	70	20	101%	133
	2006	17	66	17	100%	110
	2017					
	2025	44	40	15	99%	52
Dertigledendebat	1990					
	2006					
	2017	67	31	2	100%	91
	2025	77	21	2	100%	56
Onderzoek/enquête	1990	9	41	50	100%	136
	2006	5	46	49	100%	111
	2017	2	47	51	100%	91
	2025	16	42	42	100%	57
Hoorzitting	1990	62	36	2	100%	135
	2006	28	62	9	99%	111
	2017	20	67	13	100%	92
	2025	9	67	24	100%	58

Opmerking. Volledige vraagformulering: 'Hoe effectief vindt u de volgende instrumenten van de Tweede Kamer?'

Toch is slechts 35 procent van de ondervraagde Kamerleden het (helemaal) eens met de uitspraak ‘Het stellen van Kamervragen dient er vaak meer toe om in de publiciteit te komen dan om informatie te krijgen’. In 2006 en 1990 waren nog respectievelijk 57 procent en 60 procent van de toen ondervraagde Kamerleden het hier (helemaal) mee eens (Andeweg & Thomassen, 2007, p. 62). De in 2025 ondervraagde Kamerleden waren ook positiever over de effectiviteit van schriftelijke vragen dan hun voorgangers, althans volgens eerdere edities van het Parlementsonderzoek. Leden van de oppositiefracties en met minder Kamerervaring vinden het stellen van een schriftelijke vraag in het algemeen effectiever dan leden van de regeringsfracties en met meer Kamervaring.

Bijna de helft van de ondervraagde Kamerleden vindt echter dat schriftelijke vragen te vaak worden gesteld (zie Tabel 4.3); leden die het controleren van de regering en wetgevende arbeid niet zeer belangrijke taken van de Tweede Kamer vinden zijn deze mening iets vaker toegedaan. In 1968 vond overigens ook al bijna de helft van de Tweede Kamerleden dat het schriftelijke vragenrecht te vaak gebruik werd. Gezien de explosieve toename van het aantal schriftelijke vragen is deze relatieve stabiliteit in opvattingen over het gebruik van het vragenrecht opvallend.

Verschillende debatvormen kunnen informatie beschikbaar maken voor Kamerleden. Kamerleden kunnen **mondelinge vragen** stellen aan een minister of staatssecretaris over een actueel onderwerp. Dit instrument wordt vaker gebruikt voor politieke doeleinden dan voor het verkrijgen van feitelijke informatie. De Kamervoorzitter selecteert wekelijks drie à vier vragen die tijdens het vragenuurtje aan het kabinet gesteld worden uit meerdere door Kamerleden ingediende vragen. Antwoorden op deze vragen tijdens het wekelijkse vragenuurtje kunnen leiden tot aanvullende vragen en een kort debat. Volgens zes op de tien ondervraagde Kamerleden is het stellen van mondelinge vragen (zeer) effectief; volgens een vierde van de Kamerleden wordt dit overigens wel te vaak gedaan (zie Tabel 4.3).

De meeste debatvormen vereisen een meerderheidsbesluit voor agendering, wat de mogelijkheden voor oppositiepartijen om onderwerpen te agenderen enigszins beperkt (Otjes, 2019). Er bestaat echter de mogelijkheid tot het aanvragen van een **interpellatiedebat** en een **dertigledendebat**; voor beide debatvarianten is de steun van een Kamerminoriteit van slechts dertig leden nodig. In dertigledendebatten hebben

Kamerleden kortere spreektijden dan in een interpellatiedebat en in een interpellatiedebat krijgt de aanvrager voorrang bij het stellen van vragen aan de bewindspersoon en het reageren op diens antwoorden. Er zit soms lange tijd tussen de aanvraag van deze debatten en de agendering. Beide debatvormen zijn in de ogen van de ondervraagde Kamerleden relatief weinig effectief en hebben aan effectiviteit ingeboet. In hun gezaghebbende handboek over het Nederlandse parlement spreken staatsrechtgeleerden Paul Bovend'Eert en Henk Kummeling zelfs de suggestie uit dat 'het recht van interpellatie voor de Tweede Kamer geheel obsoleet is geworden' (2024, p. 435). Linkse Kamerleden vinden het interpellatiedebat en dertigledendebat iets effectiever dan rechtse Kamerleden.

Tabel 4.3

Oordeel over het gebruik van verschillende parlementaire instrumenten in de Kamer (%)

		Te weinig	Voldoende	Te veel	Totaal	N
Schriftelijke vraag	1968	4	46	50	100%	139
	2025	4	50	46	100%	52
Mondelinge vraag	1968	68	30	1	100%	139
	2025	10	52	38	100%	52
Interpellatiedebat	1968	36	63	1	100%	137
	2025	29	69	2	100%	48
Dertigledendebat	1968					
	2025	6	24	70	100%	50
Onderzoek of enquête	1968	55	44	1	100%	126
	2025	16	73	12	101%	51
Hoorzitting of rondetafelgesprek	1968					
	2025	13	75	12	100%	52

Opmerking. Volledige vraagformulering: 'Kunt u aangeven of deze instrumenten naar uw mening te weinig, voldoende of te veel door de Tweede Kamer worden gebruikt?'

Hoewel de verschillen tussen het interpellatiedebat en het dertigledendebat beperkt zijn, is het interpellatiedebat volgens de ondervraagde Kamerleden duidelijk effectiever dan het dertigledendebat. De eerste debatvorm is volgens ruim de helft van de Kamerleden (zeer) effectief, de tweede volgens ruim driekwart van de Kamerleden weinig effectief. Een Kamerlid beschrijft het als slechts 'een politieke dans'. Van de leden met meer dan twee jaar Kamerervaring vindt niemand het houden van een interpellatiedebat zeer effectief en slechts een kwart effectief. Van de leden met minder dan twee jaar Kamerervaring vindt daarentegen driekwart het interpellatiedebat een (zeer) effectief instrument (zie Tabel 4.4). Dit verschil van inschatting of oordeel is statistisch significant.⁶ Meer ervaren

⁶ $\chi^2(2) = 16,520, p < 0,001$

Kamerleden vinden het dertigledendebat ook minder effectief dan minder ervaren Kamerleden, maar dit verschil is niet statistisch significant.⁷ Leden van oppositiefracties zijn positiever over het dertigledendebat, mogelijk omdat dit instrument met name oppositiepartijen een extra kans biedt om onderwerpen aan de orde te stellen en met bewindslieden te bespreken.

Het aantal van deze interpellatie- en dertigledendebatten is beperkt. In 2024 vonden elf dertigledendebatten plaats en slechts één interpellatiedebat (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2025, p. 3). Volgens zeven op de tien ondervraagde Kamerleden is dat wat betreft het dertigledendebat te vaak en volgens een derde is dat wat betreft het interpellatiedebat te weinig. Leden die het controleren van de regering zeer belangrijk vinden zijn vaker van mening dat het dertigledendebat voldoende of zelfs te weinig wordt gebruikt; over het interpellatiedebat zijn zij juist vaker van mening dat deze te veel wordt gebruikt. Dit laatste geldt ook voor leden die wetgevende arbeid zeer belangrijk vinden.

Tabel 4.4

Effectiviteit van verschillende parlementaire instrumenten volgens Kamerleden met meer en minder parlementaire ervaring

		Weinig effectief	Effectief	Zeer effectief	Tot	N
Interpellatiedebat	Minder ervaring (< 2 jaar)	25	50	25	100%	32
	Meer ervaring (> 2 jaar)	75	25	-	100%	18
Dertigledendebat	Minder ervaring (< 2 jaar)	72	28	-	100%	36
	Meer ervaring (> 2 jaar)	85	10	5	100%	20
Hoorzitting of rondetafelgesprek	Minder ervaring (< 2 jaar)	13	58	29	100%	38
	Meer ervaring (> 2 jaar)	-	85	15	100%	20

Parlementaire **onderzoeken en enquêtes** worden duidelijk als een van de meest effectieve instrumenten gezien, door meer ervaren Kamerleden nog iets meer dan door minder ervaren Kamerleden. Sinds 2023 beschikt de Kamer over drie varianten: de parlementaire enquête, de beknopte parlementaire enquête en het parlementair onderzoek. De beknopte enquête vereist minder voorbereidend onderzoek dan een gewone enquête. Het parlementaire onderzoek vormt de lichtste variant; getuigen die door de commissie

⁷ $\chi^2(2) = 4,470, p = 0,107$

worden opgeroepen, staan daarbij niet onder ede. De parlementaire enquête geldt van oudsher als een zwaar instrument. Sinds de jaren tachtig van de vorige eeuw is er een opleving van het gebruik van dit krachtige instrument en zijn er veertien enquêtes gehouden, een reeks die begon met de roemruchte RSV-enquête (Kroeze, 2025). Recente enquêtes betroffen dienstverlening, handhaving en fraudebestrijding bij overheidsdiensten (toeslagenaffaire) en de gaswinning in Groningen. Regelmatig hebben enquêtes geleid tot het aftreden van bewindspersonen, in 2021 zelfs het hele kabinet. Momenteel organiseert de Tweede Kamer een enquête naar de aanpak van de coronapandemie.

Het houden van een onderzoek of enquête wordt nu als iets minder effectief gezien dan in voorgaande onderzoeken: 84 procent van de ondervraagde Kamerleden vindt deze (zeer) effectieve instrumenten, terwijl dit in 2017 nog 98 procent was. Ondervraagde Kamerleden van de oppositie vinden het instellen van een onderzoek of enquête aanmerkelijk effectiever dan leden van de regeringscoalitie (zie Tabel 4.5). Dit verschil is statistisch significant.⁸ Linkse Kamerleden vinden dit instrument effectiever dan rechtse Kamerleden. Dit verschil nadert conventionele niveaus van statistische significantie.⁹ Meer ervaren Kamerleden vinden vaker dat onderzoeken en enquêtes te weinig gehouden worden dan minder ervaren Kamerleden. Leden die het controleren van de regering zeer belangrijk vinden zijn vaker van mening dat het parlementaire onderzoek of enquête voldoende of zelfs te weinig gebruikt worden; leden die vertegenwoordigen en wetgevende arbeid zeer belangrijk vinden zijn juist vaker van mening dat dit instrument te veel wordt gebruikt.

Tabel 4.5

Effectiviteit van parlementair onderzoek en enquête in de ogen van coalitie- en oppositie-Kamerleden (%), N = 57

	Coalitie	Oppositie
Weinig effectief	20	9
Effectief	51	27
Zeer effectief	29	64
<i>Totaal</i>	100%	100%
<i>N</i>	30	21

⁸ $\chi^2(2) = 6,900, p = 0,032$

⁹ $\chi^2(2) = 5,394, p = 0,067$

Een belangrijk instrument voor informatieverzameling in de Tweede Kamer is de **hoorzitting**, waarin Kamercommissies zich laten informeren door vertegenwoordigers van organisaties, deskundigen en andere betrokkenen over een bepaald onderwerp. Een bijzondere vorm van dit instrument is het **rondetafelgesprek**, waarbij meerdere deelnemers gelijktijdig met Kamerleden in gesprek gaan. De inbreng uit hoorzittingen en rondetafelgesprekken kan vervolgens een belangrijke basis voor Kamerleden vormen bij de inhoudelijke behandeling van bijvoorbeeld wetsvoorstellen. In 2024 werden vijftientig van dit hoorzittingen of rondetafelgesprekken gehouden (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2025, p. 10). Ruim negen van de tien ondervraagde Kamerleden vinden hoorzittingen en rondetafelgesprekken (zeer) effectief. Van de ondervraagde leden met meer dan twee jaar Kamerervaring vindt zelfs iedereen dit en (zeer) effectief middel (zie Tabel 4.4). Dit verschil is statistisch significant.¹⁰

Tabel 4.6

Oordeel gebruik verschillende parlementaire instrumenten in de Kamer in de ogen van coalitie- en oppositie-Kamerleden (%)

		Te weinig	Voldoende	Te veel	Totaal	N
Schriftelijke vraag	Coalitie	3	43	53	99%	30
	Oppositie	5	59	36	100%	22
Mondelinge vraag	Coalitie	10	47	43	100%	30
	Oppositie	9	59	32	100%	22
Interpellatiedebat	Coalitie	14	82	4	100%	28
	Oppositie	50	50	-	100%	20
Dertigledendebat	Coalitie	-	21	79	100%	29
	Oppositie	14	29	57	100%	21
Onderzoek/enquête	Coalitie	7	73	20	100%	30
	Oppositie	29	71	-	100%	21
Hoorzitting	Coalitie	13	67	20	100%	30
	Oppositie	14	86	-	100%	22

Opmerking. Volledige vraagformulering: 'Kunt u aangeven of deze instrumenten naar uw mening te weinig, voldoende of te veel door de Tweede Kamer worden gebruikt?'

Van alle aan Kamerleden voorgelegde controle-instrumenten vinden leden van regeringsfracties in het algemeen vaker dat deze te veel door de Tweede Kamer worden gebruikt en vinden leden van oppositiefracties dat deze relatief vaak dat deze te weinig worden gebruikt (zie Tabel 4.6). Deze verschillen in opvattingen zijn voor schriftelijke

¹⁰ $\chi^2(2) = 6,755, p = 0,034$

vragen¹¹ en mondelinge vragen¹² niet statistisch significant. Voor de interpellatie¹³, het dertigledendebat¹⁴, onderzoeken en enquêtes¹⁵, en hoorzittingen¹⁶ zijn deze verschillen in opvattingen tussen leden van regerings- en oppositiefracties groter en wel statistisch significant. Dit past bij het beeld dat controle-instrumenten vooral door de oppositie worden ingezet.

¹¹ $\chi^2(2) = 1,483, p = 0,476$

¹² $\chi^2(2) = 831, p = 0,660$

¹³ $\chi^2(2) = 7,966, p = 0,019$

¹⁴ $\chi^2(2) = 7,966, p = 0,019$

¹⁵ $\chi^2(2) = 10,147, p = 0,006$

¹⁶ $\chi^2(2) = 7,251, p = 0,027$

5 Wat Kamerleden nodig hebben

Kamerleden maken op verschillende manieren gebruik van diverse informatiebronnen voor het vervullen van hun parlementaire taken. In een open vraag is aan Kamerleden gevraagd of zij mogelijkheden zien voor verbetering van de beschikbaarheid van informatie en het gebruik daarvan door Tweede Kamerleden. Twaalf ondervraagde Kamerleden (21 procent) zagen geen mogelijkheid tot verbetering. ‘Nee, want ik denk dat wij worden voorzien van heel veel goede informatie’, ‘Ik ben eigenlijk gemiddeld genomen echt wel tevreden over de hoeveelheid informatie en hoe we dat tot ons krijgen.’

Uit de gesprekken met de andere ondervraagde Kamerleden komt verder een breed en gevarieerd palet aan suggesties en verbeterpunten naar voren (zie Tabel 5.1). En hoewel veel Kamerleden aangeven dat er ‘meer dan genoeg informatie beschikbaar is’, leeft bij velen de wens om deze informatie beter toegankelijk, beter gefilterd en beter bruikbaar te maken. Deze wens is begrijpelijk, zeker in het licht van de werkdruk van Tweede Kamerleden. Naar eigen inschatting besteden de ondervraagde Tweede Kamerleden gemiddeld ruim 60 uur per week aan het Kamerwerk. Een substantiële minderheid van 40 procent, met name leden van kleinere fracties en van de oppositie, is van oordeel dat zij onvoldoende tijd aan het Kamerwerk kunnen besteden: ‘Met deze fractiegrootte en werkdruk lukt het me niet altijd om genoeg rapporten en grotere stukken te lezen.’

Verminderen en structureren van de informatiestroom

‘We worden wel echt overstelpt door informatie.’ Een veelgehoorde klacht van de ondervraagde Kamerleden is de enorme hoeveelheid informatie die dagelijks op hen afkomt. Deze hoeveelheid belemmert mogelijk niet alleen het overzicht, maar ook de mogelijkheid om zich grondig in dossiers te verdiepen. Verschillende Kamerleden pleiten voor bondigere stukken en betere samenvattingen die de kernpunten snel inzichtelijk maken. Het systeem van informatiesysteem Parlis wordt genoemd als ‘heel ingewikkeld om te doorgronden’, Kamerbrieven worden als vaak te lang ervaren met onnodig ingewikkeld taalgebruik.

Het is veel te veel, dus als er op de één of andere manier een schifting in kan komen (...) met een samenvatting waarbij je wel makkelijk de diepte in kan om de precisie en de nuance te mee te krijgen. Nou, dat zou me een lief ding waard zijn.

Tabel 5.1

Suggesties ter verbetering voor beschikbaarheid en gebruik van informatie in de Tweede Kamer

Thema	Knelpunten	Suggesties voor verbetering
Verminderen en structureren van informatiestroom (genoemd door 26 procent)	Overvloed aan informatie; lange en complexe stukken; weinig overzicht; (wetenschappelijke) bronnen gefragmenteerd	<ul style="list-style-type: none"> - Kortere, bondigere Kamerbrieven en rapporten met samenvattingen - Dagelijks één overzichtsbericht met nieuwe stukken - Meer duiding: analyse van belangen/krachtenvelden - Gemeenschappelijke basis van feiten en wetenschappelijke consensus - Actievere rol Kamerorganisatie/-commissies bij samenvattingen en kennisdeling
Digitale systemen en zoekfuncties (genoemd door 16 procent)	Parlis en andere databases moeilijk doorzoekbaar; versnipperde systemen; betaalmuren bij nieuwsbronnen	<ul style="list-style-type: none"> - Efficiëntere vergader- en documentbeheerssoftware (met aantekeningenfunctie) - Beter doorzoekbare databases en nieuwsvoorziening via app - AI-toepassingen op eigen servers om stukken en institutioneel geheugen toegankelijker te maken
Werkbezoeken (genoemd door 14 procent)	Waardevol, maar beperkte tijd; inzichten blijven vaak bij deelnemers; weinig systematische benutting	<ul style="list-style-type: none"> - Vaker gezamenlijke werkbezoeken als commissie (integrale blik, versterkt samenwerking) - Meer ruimte in agenda voor contact met uitvoerders en praktijkervaring - Structurele, formele verslaglegging met concrete punten
Fractie- en persoonlijke ondersteuning (genoemd door 10 procent)	Overbelasting door gebrek aan inhoudelijke ondersteuning; neutrale Kamerondersteuning minder bruikbaar voor politieke vertaling	<ul style="list-style-type: none"> - Meer fractieondersteuning, dicht bij Kamerlid en politiek georiënteerd - Institutionele staf als informatiemakelaar die systematisch informatie verzamelt en signaleert
Timing en gelijke toegang tot informatie (genoemd door 3 procent)	Cruciale stukken vaak zeer laat geleverd; ministers veel meer ambtelijke ondersteuning dan Kamerleden; beperkte voorbereidingstijd	<ul style="list-style-type: none"> - Eerder aanleveren van stukken - Gezamenlijke, partijoverstijgende feitenbasis - Minder werken vanuit 'waan van de dag', meer integrale benadering
Toegang tot ambtenaren (genoemd door 3 procent)	Contact met ambtenaren sterk afgeschermd; kennisrijkdom blijft onbenut	<ul style="list-style-type: none"> - Meer directe toegang tot ambtenaren (zonder minister)

Een suggestie om de informatiestroom beheersbaarder te maken is om dagelijks in één e-mailbericht een overzicht van alle nieuwe stukken brieven te communiceren naar Kamerleden.

Het zou mij best helpen als bijvoorbeeld gewoon even gemaïld wordt ‘Hier is de samenvatting van het CBS-onderzoek van dit thema van de afgelopen drie maanden’. Dat je gewoon even de belangrijkste punten weet.

Daarnaast klinkt de oproep om bewust selectiever om te gaan met de informatiestroom. Een Kamerlid gebruikte in dit verband de term ‘consuminderen’: ‘We moeten de tijd en de rust nemen om [informatie] ook tot ons te willen nemen.’ Hierdoor zou het mogelijk moeten worden om meer aandacht te schenken aan goede ideeën en rapporten uit de wetenschap, planbureaus en adviesraden, waar Kamerleden nu te weinig gebruik van maken. Sommigen benadrukken dat dit niet alleen een kwestie is van kortere teksten, maar ook van duiding: welke belangen en krachtenvelden spelen er op een dossier, en welke keuzes zijn politiek relevant? Volgens een Kamerlid zou een goede analyse van het krachtenveld Kamerleden enorm helpen om de overvloed aan stukken te vertalen naar de politieke kern van het debat. Volgens een ander Kamerlid is het belangrijk voor Kamerleden om zelf voldoende vakinhoudelijke kennis te hebben over hun woordvoerderschappen om toegereikte informatie goed op waarde te kunnen schatten.

Sommigen suggereren dat de Kamerorganisatie en Kamercommissies hierin een actievere rol kunnen spelen, bijvoorbeeld door het systematisch aanbieden van kernachtige samenvattingen van rapporten, inclusief duiding van de belangrijkste belangen en krachtenvelden: ‘Het is vooral belangrijk dat Kamerleden van verschillende partijen een gemeenschappelijke basis van informatie hebben.’ Hier is volgens een Kamerlid trouwens ook een taak weggelegd voor Kamerleden zelf, die niet altijd optimaal gebruik maken van de mogelijkheden die er voor Kamerleden zijn om onderling samen te werken aan kennisvergaring. Verschillende vormen van ondersteuning kunnen Kamerleden helpen de overvloed aan informatie beter te filteren en verwerken, zodat vooral de meest relevante gegevens in een toegankelijke en behapbare vorm beschikbaar komen. Op de rol van deze ondersteuning gaan we later in dit hoofdstuk nader in.

Verbeteren van digitale systemen en zoekfuncties

Kamerleden gebruiken verschillende digitale systemen om informatie te verkrijgen. In het parlementair informatiesysteem Parlis worden activiteiten, documenten en stemmingsuitslagen geregistreerd. Hoewel dit een zeer rijke informatiebron is, ervaren meerdere Kamerleden het systeem als omslachtig en moeilijk doorzoekbaar. Ook andere databases en bronnen, zoals LexisNexis, worden als weinig gebruiksvriendelijk gezien. Zo

merkte een Kamerlid op: ‘Een aantal bronnen zouden beter doorzoekbaar mogen zijn. Het zou handig zijn als er bijvoorbeeld een app zou zijn met toegang tot alle nieuwsberichten, zodat je niet steeds tegen die betaalmuren aanloopt.’

De roep om efficiëntere vergader- en documentbeheerssoftware klinkt breed. Kamerleden wensen een systeem waarin zij per vergadering alle relevante stukken overzichtelijk krijgen aangeboden, aantekeningen kunnen maken en deze op een logische manier kunnen terugvinden. Een Kamerlid illustreerde dit gemis door te verwijzen naar diens eerdere ervaring als politieke ambtsdrager in het decentraal bestuur:

Daar kreeg ik per vergadering de onderwerpen met de bijbehorende stukken, kon ik ook in die stukken aantekeningen maken en kon ik ook die aantekeningen altijd weer op een logische plek terugvinden. En dat was één systeem. Dat hebben we hier niet.

Naast verbeteringen in bestaande systemen zien Kamerleden kansen in de toepassing van kunstmatige intelligentie (AI). Sommigen benadrukken de voordelen van AI-gestuurde zoekfuncties op eigen servers, die niet alleen Kamerstukken sneller toegankelijk maken, maar ook het institutioneel geheugen beter ontsluiten: ‘alle databronnen die we hebben (...) via een AI-interface met bronvermelding toegankelijk maken zodat je ook wat verder terug kan zoeken en wat meer het institutioneel geheugen kan raadplegen.’ Een enkel Kamerlid zegt al actief gebruik te maken van kunstmatige intelligentie, bijvoorbeeld om documenten samen te vatten of vragen te formuleren.

Tegelijkertijd bestaat er terughoudendheid over het gebruik van commerciële AI-tools vanwege de risico's rond onder meer privacy en betrouwbaarheid. Eén Kamerlid stelde: ‘Ik vind dat gewoon een zorgelijke ontwikkeling, omdat je er informatie in pompt en je weet niet wat ermee gebeurt, in welke handen het terechtkomt.’ Er klinkt daarom een pleidooi voor door de overheid ontwikkelde en gecontroleerde AI-toepassingen, ‘wat gewoon geverifieerd is, en ook op basis van feitelijke informatie’. Mogelijke inspiratiebronnen voor een verantwoord gebruik van AI-toepassingen dat de Tweede Kamer in staat stelt de potentie van kunstmatige intelligentie te benutten en tegelijkertijd de risico's van het gebruik ervan te beperken zijn de AI-richtlijnen voor parlementen die ontwikkeld zijn door de *Inter-Parliamentary Union* (2024) en de *Westminster Foundation for Democracy* (Fitsilis, Von Lucke, & De Vrieze, 2024).

Meer en beter gedeelde werkbezoeken

De bevindingen in hoofdstuk 3 en hoofdstuk 4 lieten zien dat Kamerleden veel waarde en belang hechten aan contacten met ‘het veld’, via maatschappelijke en belangenorganisaties en actie- en protestgroepen, en hoorzittingen en rondetafelgesprekken. Werkbezoeken worden door Kamerleden breed gewaardeerd als een onmisbare manier om zicht te krijgen op de uitvoering van beleid en de ervaringen van mensen in de praktijk. Velen beschouwen deze bezoeken als minstens zo waardevol, of zelfs waardevoller, dan meer formele instrumenten zoals rondetafelgesprekken. Een Kamerlid vatte dit samen als ‘een cruciale factor’, omdat werkbezoeken helpen om ‘buiten de Haagse bubbel’ te kijken en rechtstreeks met betrokkenen te spreken. Kamerleden wijzen echter wel op de beperkte tijd en capaciteit om werkbezoeken af te leggen. De agenda van Kamerleden laat vaak weinig ruimte voor dit soort (tijdrovende) activiteiten, terwijl gesprekken met uitvoerders volgens hen juist onmisbaar zijn om een goed beeld van de praktijk te krijgen.

Verschillende Kamerleden zien meerwaarde in gezamenlijke bezoeken, waarbij commissieleden samen een onderwerp oppakken. ‘Dat schept ook een band onderling (...) dat je een soort beeld vormt met elkaar van een onderwerp.’ Zo vindt kennisopbouw minder gefragmenteerd plaats en kunnen werkbezoeken sterker bijdragen aan de kwaliteit van het parlementaire debat. Meerdere Kamerleden pleiten vervolgens voor een structurele en formele verslaglegging, zodat inzichten ook door niet-deelnemende collega’s relatief eenvoudig benut kunnen worden. Zoals een Kamerlid benadrukt: ‘Er moet gewoon een verslag komen met concrete punten. Dat is van Kamerbreed belang.’

Versterking van persoonlijke en fractieondersteuning

Over de noodzaak van goede ondersteuning voor Kamerleden bestaat geen twijfel: de werkzaamheden zijn omvangrijk en complex, en zonder adequate hulp is het nauwelijks mogelijk om alle informatie te verwerken en effectief parlementaire werkzaamheden uit te voeren. Onvoldoende ondersteuning leidt in de praktijk tot overbelasting. Sommige Kamerleden geven aan dat zij niet in staat zijn om alle signalen uit hun omgeving en de grote hoeveelheid e-mails persoonlijk te beantwoorden, zelfs niet in grotere fracties. ‘Soms krijg je zoveel informatie binnen dat wij het gewoon bij sommige onderwerpen ook moeten laten liggen. We hebben gewoon best wel weinig fractieondersteuning. Inhoudelijk dan. En dat is al jaren een dilemma.’ In 2006 noemde een derde van de in het

Parlementsonderzoek ondervraagde Kamerleden al betere ondersteuning op de vraag wat er zou moeten gebeuren om het functioneren van het parlement te verbeteren (Andeweg & Thomassen, 2007, p. 203).

Ondersteunende diensten kunnen systematisch informatie verzamelen, rapportages analyseren en signalen uit de samenleving bundelen. In die rol kunnen zij optreden als informatiemakelaars, door niet alleen informatie door te geven, maar ook proactief deskundigen en belangengroepen te benaderen (Otjes et al., 2022). Ondank een recente uitbreiding (de 'Jetten-gelden') is de ondersteuning van de Tweede Kamer bescheiden in vergelijking met parlementen in andere landen (Otjes & Brandsma, 2022). De vraag is echter waar deze ondersteuning het meest effectief kan worden ingezet. Een Kamerlid noemt 'meer armslag bij Bureau Wetgeving' een belangrijke manier om de informatiepositie van de Tweede Kamer te versterken, bijvoorbeeld door hulp bij 'het doorgronden van begrotingen'.

Meerdere Kamerleden benadrukken echter het belang van meer inhoudelijke fractieondersteuning boven uitbreiding van neutrale Kamerbrede ondersteuning: 'Ik heb meer behoefte aan fractieondersteuning, politiek georiënteerd (...) Dat zou het Kamerwerk echt verbeteren.' In 2006 was 64 procent van de ondervraagde Kamerleden ook al (sterk) voorstander van uitbreiding van de fractiestaf en 70 procent van uitbreiding van het budget voor individuele bestafling tegenover slechts 26 procent die (sterk) voorstander was van uitbreiding van de griffiestaf (Andeweg & Thomassen, 2007, p. 60).

In 2009 adviseerde de parlementaire zelfreflectie van de Tweede Kamer om de persoonlijke ondersteuning van Kamerleden uit te breiden, zodat Kamerleden meer bijstand hebben bij het verwerken van een overvloed aan informatie, waaronder contacten met burgers en maatschappelijke organisaties (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2009). Zeer recent concludeerde de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid ook dat de deskundigheidspositie van de Tweede Kamer versterkt kan worden door het uitbreiden van de inhoudelijke politieke ondersteuning aan Kamerleden en fracties (Bokhorst, Groeneweg, & 't Hart, 2025). Dicht bij het Kamerlid gepositioneerde ondersteuning kan sneller en relevanter vertaald worden naar concrete politieke acties. Zoals een Kamerlid het scherp formuleerde: 'Ik heb persoonlijk niets aan versterking bij

de griffie. Ik moet iemand hebben die met ons de stukken leest om mij te wijzen op dingen die ik niet allemaal in mijn eentje lezen kan.'

Betere timing en gelijke toegang tot informatie

Een herhaaldelijk genoemde frustratie is het (zeer) laat aanleveren van cruciale stukken. Dit verkleint uiteraard de mogelijkheden voor een gedegen inhoudelijke voorbereiding. Zoals een Kamerlid benadrukte: 'Ik vind dat wij informatie soms heel laat krijgen. Dus 's avonds om elf uur kunnen er nog brieven worden gestuurd die je voor een debat nodig hebt.' Ook anderen geven aan dat *last-minute* stukken de kans op een gedegen voorbereiding verkleinen: 'Vaak wordt *last minute* heel relevante informatie nog naar de Kamer gestuurd, waardoor er weinig tijd is om het echt goed te kunnen lezen.' In 2020 noemde de Raad van State de informatievoorziening aan de Tweede Kamer in dit verband 'traag en haperend' (Raad van State, 2020, p. 55)

Daarnaast wijzen Kamerleden op de ongelijke toegang tot informatie en ondersteuning in vergelijking met bewindspersonen. Waar ministers een ambtelijk apparaat achter zich hebben, moeten Kamerleden zich veelal redden met één of twee medewerkers: 'De minister komt met twintig man naar een debat, ik heb 1 à 2 fte. En ik moet op dat moment controleren of wat hij zegt klopt.' Dit in termen van ondersteuning en inzetbare menskracht ongelijke speelveld maakt de controlerende taak lastig uitvoerbaar. Tegen deze achtergrond pleiten enkele Kamerleden voor een gezamenlijke, partij-overstijgende basis van feiten, zodat debatten minder afhankelijk worden van selectief gebruik van bronnen. Ook klinkt de wens om minder vanuit de 'waan van de dag' te werken, en onderwerpen meer integraal te benaderen. De huidige (gepercipieerde of ervaren) versnippering en tijdsdruk zetten de kwaliteit van het parlementaire werk onder druk.

Directere toegang tot ambtenaren

In het Nederlandse staatsbestel zijn het de ministers en staatssecretarissen die inlichtingen verstrekken en verantwoording afleggen aan de Tweede Kamer. Wanneer ambtenaren een minister bijstaan in een Kamerdebat kunnen zij in de Tweede Kamer verschijnen en Kamerleden informeren. In het algemeen vinden er echter geen rechtstreekse contacten plaats tussen Kamerleden en ambtenaren, zonder toestemming

of aanwezigheid van de minister of staatssecretaris (Bovend'Eert & Kummeling, 2024, p. 408).¹⁷

Enkele ondervraagde Kamerleden menen en ervaren ook dat het contact met ambtenaren te sterk wordt afgeschermd, terwijl bij hen juist cruciale kennis aanwezig is:

Hier in de Kamer, de griffie, iedereen werkt graag mee, dus je krijgt wat dat betreft heel veel informatie. Maar vanuit de regering en vooral ook de departementen en het contact met hen, ze zeggen dat dat versoepeld is, maar je kunt niet zomaar even een departement inlopen voor een gesprek. Zo zie ik het hoor, dat het best moeilijk is.

Volgens een ander Kamerlid zou het toestaan van direct contact met ambtenaren de informatievoorziening 'duizend keer beter' maken en veel tijd en discussies besparen: 'Eén gesprekje met een ambtenaar levert wekenlange winst op. Laat ze gewoon met Kamerleden spreken.' Deze wens van Kamerleden is niet nieuw. In het Parlementsonderzoek 2006 bleek 72 procent van de toen ondervraagde Kamerleden (sterk) voorstander van ruimere mogelijkheden voor de Tweede Kamer om ambtenaren te horen, ook zonder tussenkomst van de minister (Andeweg & Thomassen, 2007, p. 60).

Mogelijk hebben de Aanwijzingen inzake externe contacten rijksambtenaren (de 'Oekaze-Kok') ten onrechte de indruk gewekt dat contact tussen Kamerleden en ambtenaren altijd verboden is. Er bestaat echter een procedure waarbij Kamerleden via een hiervoor aangewezen 'parlementaire contactpersoon' bij elk ministerie kunnen vragen naar feitelijke informatie van het ministerie. De werkgroep Informatieafspraken van de Tweede Kamer beval in 2023 aan om deze mogelijkheid meer bekendheid te geven (Tweede Kamer der Staten-Generaal, 2023; zie ook Bokhorst, Groeneweg & 't Hart, 2025; Staatscommissie Parlementair Stelsel, 2018, pp. 287-288). Deze werkgroep stelde overigens ook voor om het ambtenaren mogelijk te maken op eigen initiatief contact op te nemen met Kamerleden, bijvoorbeeld als zij verduidelijking wensen over een Kamervraag.

¹⁷ Enige uitzondering is het geval dat de Tweede Kamer een ambtenaar als getuige of deskundige dagvaardt in het kader van een parlementaire enquête.

6 Conclusies

Leden van de Tweede Kamer benutten een breed scala aan informatiebronnen voor hun parlementaire werkzaamheden. Traditionele massamedia (kranten, radio en televisie) en sociale media worden door de meeste in het kader van het Parlementsonderzoek 2025 ondervraagde Kamerleden vrijwel dagelijks geraadpleegd. Ook de eigen fractieondersteuning blijkt een cruciale bron van informatie. Officiële stukken van de regering, zoals Kamerbrieven en wetsvoorstellen, worden eveneens frequent gebruikt.

Opvallend is dat de ambtelijke ondersteuning van de Kamer, zoals de Dienst Analyse en Onderzoek en het Bureau Wetgeving, minder frequent wordt geraadpleegd dan de eigen fractieondersteuning, ondanks de waardering voor de kwaliteit van deze diensten. Kamerleden geven aan dat deze diensten (te) terughoudend opereren en dat hun adviezen soms te voorzichtig zijn om politiek bruikbaar te zijn. Externe bronnen van informatie zoals maatschappelijke organisaties, belangenorganisaties en actie- en protestgroepen worden door veel Kamerleden als waardevol beschouwd. Al leeft er enige bezorgdheid over de invloed van lobbygroepen op het parlementaire proces. Naast de voorgelegde bronnen blijken informele contacten, zoals gesprekken met burgers, werkbezoeken en persoonlijke netwerken, een rol te spelen in de informatievoorziening.

Hoewel een deel van de Kamerleden tevreden is over de beschikbaarheid van informatie, zien de meeste ondervraagde Kamerleden ruimte voor verbetering. Zoals gezegd gaat het daarbij niet zozeer om de hoeveelheid informatie, maar over de hanteerbaarheid en daarmee bruikbaarheid ervan. Het is primair de overvloed die onbehagen schept. De belangrijkste door Kamerleden gesignaleerde knelpunten en eventueel passende suggesties voor verbetering zijn:

- *Verminderen en structureren van de informatiestroom:* Kamerleden ervaren een informatie-overload, waardoor het lastig is om hoofd- en bijzaken te onderscheiden. Overdaad schaadt. Er is behoefte aan bondigere stukken, samenvattingen en duiding van krachtenvelden.
- *Digitale systemen:* Zoeksystemen en databases worden als omslachtig en slecht doorzoekbaar ervaren. Er is behoefte aan efficiëntere software en AI-toepassingen die het institutioneel geheugen beter ontsluiten.

- *Werkbezoeken*: Deze worden als waardevol beschouwd, maar zijn beperkt in aantal en bereik. Kamerleden pleiten voor meer gezamenlijke bezoeken en structurele verslaglegging.
- *Ondersteuning*: De behoefte aan inhoudelijke fractieondersteuning is groot. Kamerleden geven aan dat neutrale ondersteuning minder goed aansluit bij hun (partij-)politieke behoeften.
- *Timing en toegang*: Cruciale stukken worden vaak te laat aangeleverd, waardoor voorbereiding onder druk komt te staan. Kamerleden pleiten voor gelijke toegang tot informatie en meer tijdige levering.
- *Toegang tot ambtenaren*: Er is behoefte aan directer contact met ambtenaren, zonder tussenkomst van ministers, om sneller en beter geïnformeerd te worden.

Het gebruik van politieke informatie kan mede worden beschouwd in het licht van de roloppvatting van parlementariërs en het belang dat zij hechten aan de vertegenwoordigende, wetgevende en controlerende taken van de Tweede Kamer. Wat betreft de controlerende taak is goede feitelijke informatie onontbeerlijk en daaraan is volgens de meeste Kamerleden geen tekort. Het is echter wel zaak om de relevante informatie uit de grote hoeveelheid beschikbare bronnen te kunnen halen. Bovendien zijn Kamerleden voor het controleren van de regering afhankelijk van een effectieve omgang van de regering met het inlichtingenrecht van het parlement en de ministeriële verantwoordelijkheid. Het gaat daarbij dus niet zozeer om meer informatie verstrekken, maar om een welwillende houding bij de informatieverstrekkers in het proactief verstrekken van documenten, ook als die vanuit het perspectief van de uitvoerende macht allicht minder opportuun wordt geacht.

Voor het verrichten van wetgevende arbeid is de ondersteuning van diensten van Kamer van belang en een zorgvuldige en tijdige informatiestroom vanuit de regering. Ook de beschikbaarheid van informatie via ministeries is hiervoor van belang. Voor het vervullen van de vertegenwoordigende taak achten Kamerleden het van belang om diverse informatiebronnen te hebben en voldoende contact te hebben met de mensen die door regelgeving worden geraakt. Bijvoorbeeld door via kranten, radio en tv te leren wat er in de samenleving speelt of met behulp van persoonlijke ondersteuning contacten met burgers te onderhouden. De wens om meer direct informatie uit het werkveld te halen, sluit aan bij het vervullen van deze functie van het parlement.

Daarbij moet worden aangetekend dat verschillende Kamerleden en fracties verschillende accenten kunnen aanbrengen in hun rolopvatting, en daarmee de behoefte in termen van informatievoorziening. De informatiebehoefte van Kamerleden van de oppositie verschilt op punten van die van Kamerleden van de coalitie. Oppositieleden maken vaker gebruik van officiële stukken van de regering, activiteiten in de Kamer, en informatie van adviesorganen en planbureaus, maatschappelijke en belangenorganisaties en actie- en protestgroepen. Kleinere fracties hebben te maken met een grotere werkdruk en zijn afhankelijker van hun fractieondersteuning, parlementaire rechten en informatie van onderzoeksinstituten, adviesorganen en planbureaus. En Kamerleden die de controlerende taken van het parlement voorop stellen, hebben andere opvattingen en suggesties dan zij die vertegenwoordigende taken belangrijker vinden. Hoewel vanuit staatsrechtelijk oogpunt een gelijke informatievoorziening aan alle Kamerleden uiteraard als belangrijk kan worden gezien, zal het voor de gepercipieerde kwaliteit van de informatievoorziening ook belangrijk zijn om voldoende maatwerk te kunnen leveren in de wijze waarop aan deze informatiebehoefte van verschillende fracties en Kamerleden wordt voldaan.

Vervolgonderzoek naar informatiegebruik in de Tweede Kamer zou zich kunnen richten op de manier waarop informatie wordt verzameld, geïnterpreteerd en benut binnen politieke besluitvorming. Bijvoorbeeld door verwijzingen naar informatiebronnen in het parlementaire werk (debatten, vragen) te analyseren. Vergelijkend onderzoek kan inzicht bieden in de lessen die getrokken kunnen worden uit andere parlementen (bijv. gebruik AI, toegang tot ambtenaren, systematische kennisdeling). Ook verdient de effectiviteit van ondersteuning nader onderzoek: in hoeverre beïnvloedt de omvang en samenstelling van ondersteuning de kwaliteit van het parlementaire werk?

De bevindingen onderstrepen dat effectieve parlementaire controle niet alleen afhankelijk is van de beschikbaarheid van informatie, maar ook van de toegankelijkheid, bruikbaarheid en timing ervan. De huidige informatie-infrastructuur kent potentieel sterke elementen, zoals de brede beschikbaarheid van bronnen en de inzet van ondersteunende diensten, maar ook duidelijke tekortkomingen, zoals fragmentatie, overbelasting en beperkte politieke vertaling. De kwaliteit van het Kamerwerk staat onder druk staat door de overvloed, versnippering en ongelijke toegang tot informatie. Dit kan

ertoe leiden dat parlementaire controle oppervlakkiger of selectiever wordt, wat de balans tussen regering en parlement schaadt.

De hier gepresenteerd onderzoeksbevindingen en de door de ondervraagde Kamerleden gegeven suggesties en adviezen vragen om inspanningen binnen de Kamerorganisatie voor het ontwikkelen van bondigere *formats*, samenvattingen en betere digitale systemen; investeringen in ondersteuning: uitbreiding van fractiemedewerkers en versterking van Kamerdiensten als actieve informatieverwerkers, en; aanpassing van werkprocessen: structurele verslaglegging van werkbezoeken en betere benutting van bestaande procedures voor ambtelijk contact.¹⁸ Deze maatregelen kunnen bijdragen aan het vermogen van de Tweede Kamer om beleid te beoordelen, de regering te controleren en maatschappelijke signalen te vertalen naar politieke actie.

¹⁸ Zie de bijlage voor een overzicht van de door Kamerleden genoemde suggesties en de organisatie(s) voor wie deze suggesties het meest relevant zijn.

Literatuurlijst

Andeweg, R.B., Irwin, G.A., & Louwerse, T.P. (2020). *Governance and politics of the Netherlands* (5e dr.). Red Globe Press.

Andeweg, R.B., & Thomassen, J.J.A. (2007). *Binnenhof van binnenuit: Tweede Kamerleden over het functioneren van de Nederlandse democratie* [rapport]. Raad voor het openbaar bestuur.

Andeweg, R.B., & Van Vonno, C.M.C. (2018). *Kamervragen. Een enquête onder Leden van Eerste en Tweede Kamer. Parlementsonderzoek 2017: Verslag aan de Staatscommissie Parlementair Stelsel* [rapport]. Universiteit Leiden.

Bokhorst, M., Groeneweg, N., & 't Hart, P. (2025). *Ruimte voor een deskundige Tweede Kamer: Wie niet groot is, moet slim zijn* [rapport]. Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid.

Bos, L., Van der Goot, E., & Azrout, R. (2024). Mediagebruik en ontwikkeling van stemkeuze. In R. Voogd, K. Jacobs, M. Lubbers, & N. Spierings (red.), *De verkiezingen van 2023: Van onderstroom naar doorbraak: Onvrede en migratie* (pp. 164-170). Stichting Kiezersonderzoek Nederland.

Bovend'Eert, P.P.T., & Kummeling, H.R.B.M. (2024). *Het Nederlandse Parlement* (13^e dr.). Wolters Kluwer.

Bovens, M., & Wille, A. (2025). Alle dagen Kamervragen: Waar komt de explosieve toename van het aantal Kamervragen vandaan? *Beleid en Maatschappij*, 52(3), 221-243.

Brandsma, G.J., & Otjes, S. (2024). Gauging the role of parliamentary staff. *Parliamentary Affairs*, 77(3), 537-557.

Fitsilis, F., Von Lucke, J., & De Vrieze, F. (2024). *Guidelines for AI in parliaments* [rapport]. Westminster Foundation for Democracy.

Inter-Parliamentary Union. (2024). *Guidelines of AI in parliaments* [rapport].

Kroeze, R. (2025). *De herontdekking van de parlementaire enquête: Het RSV-schandaal (1983/84) en de transformatie van de democratie*. Boom.

Louwerse, T.P. & Van Vonno, C.M.C. (2024). Parliamentary politics in the Netherlands. In S. de Lange, T. Louwerse, P. 't Hart, & C. van Ham (red.), *The Oxford handbook of Dutch politics* (pp. 105-123). Oxford University Press.

Melenhorst, L. & Van Holsteijn, J. (2017). Politiek-Media: 3-0: Over de rol van media-aandacht in wetgevingsprocessen. *Regelmaat: Tweemaandelijks tijdschrift voor wetgevingsvraagstukken*, 32(4), 285-296.

Mickler, T.A. (2022). *Parliamentary committees in a party-centred context: Looking behind the scenes*. Routledge.

Otjes, S. (2019). 'No politics in the agenda-setting meeting': An issue-competition approach to plenary agenda-setting in the Dutch Parliament 1998-2017. *West European Politics*, 42(4), 728-754

Otjes, S., Brandsma, G.J., Hoetinck, C., & Bolhuis, W. (2022). *Meer ondersteuning voor de Tweede Kamer, maar welke? Een verkenning vanuit de 3 kerntaken* [rapport]. Montesquieu Instituut.

Otjes, S. & Louwerse, T.P. (2018). Parliamentary questions as strategic party tools. *West European Politics*, 41(2), 496-516.

Raad van State. (2020). *Ministeriële verantwoordelijkheid: Een ongevraagd advies van de Afdeling advisering*.

Van Schendelen, M.P.C.M. (1975). *Parlementaire informatie, besluitvorming en vertegenwoordiging*. Universitaire Pers Rotterdam.

Staatscommissie parlementair stelsel. (2018). *Lage drempels, hoge dijken: Democratie en rechtsstaat in balans*. Boom.

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2009). *Parlementaire zelfreflectie 2007-2009: Rapport vertrouwen en zelfvertrouwen* [rapport].

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2023). *Grip of informatie* [rapport].

Tweede Kamer der Staten-Generaal. (2025). *Staat van de Kamer 2024* [rapport].

Vliegthart, R., Kruikemeier, S., & Aaldering, L. (2024). The role of (new) media in the Dutch political landscape. In S. de Lange, T. Louwerse, P. 't Hart, & C. van Ham (red.), *The Oxford handbook of Dutch politics* (pp. 529-542). Oxford University Press.

Van Vonno, C.M.C. (2012). Role-switching in the Dutch parliament: Reinvigorating role theory? *The Journal of Legislative Studies*, 18(2), 119-136.

Bijlage

Tabel A

Suggesties ter verbetering voor beschikbaarheid en gebruik van informatie in de Tweede Kamer, en relevantie organisaties

Thema	Knelpunten	Suggesties voor verbetering	Ministeries	Tweede Kamer	Kamer-commissies
Verminderen en structureren van informatiestroom (genoemd door 26 procent)	Overvloed aan informatie; lange en complexe stukken; weinig overzicht; (wetenschappelijke) bronnen gefragmenteerd	- Kortere, bondigere Kamerbrieven en rapporten met samenvattingen	×		
		- Dagelijks één overzichtsbericht met nieuwe stukken		×	
		- Meer duiding: analyse van belangen/krachtenvelden		×	
		- Gemeenschappelijke basis van feiten en wetenschappelijke consensus		×	
		- Actievere rol Kamerorganisatie/-commissies bij samenvattingen en kennisdeling		×	×
Digitale systemen en zoekfuncties (genoemd door 16 procent)	Parlis en andere databases moeilijk doorzoekbaar; versnipperde systemen; betaalmuren bij nieuwsbronnen	- Efficiëntere vergader- en documentbeheerssoftware (met aantekeningenfunctie)		×	
		- Beter doorzoekbare databases en nieuwsvoorziening via app		×	
		- AI-toepassingen op eigen servers om stukken en institutioneel geheugen toegankelijker te maken		×	
Werkbezoeken (genoemd door 14 procent)	Waardevol, maar beperkte tijd; inzichten blijven vaak bij deelnemers; weinig systematische benutting	- Vaker gezamenlijke werkbezoeken als commissie (integrale blik, versterkt samenwerking)		×	×
		- Meer ruimte in agenda voor contact met uitvoerders en praktijkervaring		×	×
		- Structurele, formele verslaglegging met concrete punten		×	×

Thema	Knelpunten	Suggesties voor verbetering	Ministeries	Tweede Kamer	Kamer-commissies
Ondersteuning Kamerleden (genoemd door 10 procent)	Overbelasting door gebrek aan inhoudelijke ondersteuning; neutrale Kamerondersteuning minder bruikbaar voor politieke vertaling	- Meer fractieondersteuning, dicht bij Kamerlid en politiek georiënteerd	×	×	
		- Institutionele staf als informatiemakelaar die systematisch informatie verzamelt en signaleert		×	×
Timing en gelijke toegang tot informatie (genoemd door 3 procent)	Cruciale stukken vaak zeer laat geleverd; ministers veel meer ambtelijke ondersteuning dan Kamerleden; beperkte voorbereidingstijd	- Eerder aanleveren van stukken	×		
		- Gezamenlijke, partijoverstijgende feitenbasis		×	
		- Minder werken vanuit 'waan van de dag', meer integrale benadering	×	×	×
Toegang tot ambtenaren (genoemd door 3 procent)	Contact met ambtenaren sterk afgeschermd; kennisrijkdom blijft onbenut	- Meer directe toegang tot ambtenaren (zonder minister)	×	×	

Over de auteurs

Rick van Well MSc is senior onderzoeker bij het Centre of Expertise Veiligheid & Veerkracht van Avans Hogeschool en promovendus bij het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden. Hij is de coördinator van het Parlementsonderzoek 2025 en is vanaf januari 2026 werkzaam als onderzoeker bij het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP) van de Rijksuniversiteit Groningen.

Prof.dr. Joop van Holsteijn is emeritus-hoogleraar Politiek Gedrag en Onderzoeksmethoden bij het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden. Hij is sinds 2024 lid van de Kiesraad.

Dr. Tom Louwerse is universitair hoofddocent politicologie en onderzoeksdirecteur van het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden.

Dr. Cynthia van Vonno is universitair docent bij het Instituut Politieke Wetenschap van de Universiteit Leiden.

Universiteit
Leiden

Rick van Well
Joop van Holsteijn
Tom Louwerse
Cynthia van Vonno

Neem contact met ons op

T: 071 527 3879

E: t.p.louwerse@fsw.leidenuniv.nl